

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
МАШИНСКОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ**

Одлуком Наставно-научног већа Машинског факултета у Нишу, број 612-274-4/2011, од 17 маја о. г. одређен сам за једног од (тројице) рецензената рукописа књиге *Кафанологија*, аутора др Драгољуба Ђорђевића, редовног професора факултета. Част ми је да овога пута поднесем Већу факултета следећу

РЕЦЕНЗИЈУ

Публикација *Кафанологија* је тематски зборник, сачињен од прилога аутора из земље и иностранства, чијим се приређивачем, управо, јавља професор Ђорђевић, да би, једнако, написао он и уводну студију (предговор) уз ову књигу. Делу припада и поговор, аутора Љубише Пушића, а доноси оно и "кафанску литературу", уз именски регистар, белешке о писцима и приређивачу, као и садржај на енглеском језику.

Сам рукопис је обима од око 550 страница, формата В и подељен на три дела, насловљених са: "Социолошка кафанологија", "Историјско-етнолошка кафанологија", "Новинарско-књижевна кафанологија", да би од укупно 45 одабраних радова, првome од њих припало 20, другом 13 и трећем 12 јединица. Аутора прилога, пак, је укупно 49, од којих 18 иностраних (из Енглеске, Француске, Холандије, Бугарске, ...), а од домаћих наилазимо на позната имена Мухарема Первића (*Два есеја о кафани*), Моме Капора (*Размишљања усамљеног шетача*), Богдана Тирнанића (*Београд за почитнике*) итд.

Потом, у погледу основне интенције аутора да објави ово дело, она је свакако у томе да феномен "кафанског живота", као незаобилазне историјске, социолошке, етнолошке, или литералне чињенице, осветли из поменутих ракурса, не би ли се - сумом нађених аргумената - нашао на трагу могућности, управо, научног заснивања "кафанологије" као социолошке гране. Иду томе у прилог и гласови, и објављена дела истакнутих социолога данас у свету да се пресложеном феномену организоване заједнице људи ваља приклонити радије из угла сингуларног, појединачног и атомарног, него универзалног и општег. Изостали су, наиме – сто година касније – изгледи да ће се, као "позитивна наука" (Е. Диркем), социологија једном да довине до иоле конзистентних "закона друштвеног развоја" (К. Маркс), који би били више од само шематских назнака и, поново, (тек) као могућих. "Нове социологије", дакле, ваља и промишљати и домислити, а кафана је управо (микро) стециште које прелама у себи најразновидније, кључне, и готово "све" односе чланова-актера на друштвеној сцени: од (чисто) интелектуалних дебата, до распојасаног и (готово) путеног односа фрустрираних посетилаца по заглашујућим баровима и диско клубовима градова и села.

Ваљани избор радова у зборнику већ својим насловима даје томе за право: *Кафана као темељ цивилног друштва ...* (Д. Стојановић), *Друштвено-културни карактер кафана* (Р. Божовић), преко *Три елемента кафанског*

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Примљено	09. 06. 2011		
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
1	612-326/11		

фолклора: дизање, куцање и разбијање чаша (И. Ковачевића) и др. све до *Језичко-културног лика крчме у пољским пословицама* (Ј. Адамовског), или пак *Кафана: 500 'величанствених' назива* (Д. Ђорђевић) – што би, у последњем случају, био извештај лингвистички аспект тумачења феномена.

Најзад, професор Ђорђевић је објавио не мали број радова из ове области, као и књигу: *Казуј, крчмо, Џеримо – периферијска кафана и околост* (Машински факултет, Ниш и Службени гласник, Београд 2011), што му је помогло да упозна сложеност проблема и овлада потребном методологијом.

Све нам то даје за право да Већу факултета предложимо да рукопис књиге *Кафанологија*, др Драгољуба Ђорђевића, објави **као тематски зборник водећег националног значаја**, а Министарству просвете и науке да подржи њено излагање на адекватан начин.

С поштовањем,
др Милан Тасић, ред. професор,
Учитељски факултет у Врању

Dr Milan Tasic

у Врању,
5 јуна 2011

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
МАШИНСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ**

Сагласно Одлуком Наставно-научног већа Машинског факултета Универзитета у Нишу ,бр. 612 - 121- 2/ 2011, од 17 маја о.г. са којом сам одређен за једног од (од тројице) рецензента рукописа књиге *Кафанологија*, част ми је да поднесем Већу Машинског факултета следећу

РЕЦЕНЗИЈУ

Тематски зборник прилога под насловом *Кафанологија* чији је приређивач и аутор уводног текста проф. д-р Драгољуб Б. Ђорђевић и поговора проф. д-р Љубинка Пушића, садржи прилоге аутора из Србије и иностранства и који припадају различитим динстиктивним, али и сродним научним и хуманистичким дисциплинама. То обогаћује зборник и са његовим објављивљњем прошириће се интерес о њему.

Рукопис има око 550 страница Б5 формата и подељен је на три дела чији су називи следећи: "Социолошка кафанологија", "Историјско-етнолошка кафанологија" и "Новинарско-књижевна кафанологија". Уствари, сами називи ових делова као и садржаји њихових прилога показују само различите приступе у проучавању и разумевању феномена кафане и који су резултат различитих методолошких приступа и теоријских оријентација.

Одатле, друштвени феномен кафане у прилозима зборника *Кафанологија* мултидисциплинарно се проучава и разматра на основу различитих извора података као и комплементарном употребом различитих методолошких поступака у прикупљању и у анализи података који су квантитативни и квалитативни. Кафана као мала друштвена институција и/или друштвена група спада у микро ниво друштвене стварности и теорије и најприкладније се може проучавати методолошким поступцима индуктивне (квалитативне) истраживачке стратегије. Ипак, кафане у једном конкретном друштву су различитог типа и друштвеног значаја и због тога је потребно испитивати и методолошким поступцима дедуктивне (квантитативне) истраживачке стратегије, односно њиховим комбинацијама као што се то успешно прави у прилогу Ј. Расела и М. Холшера "Социјални миљеи у кафанама..".

У методолошком смислу, рукопис *Кафанологија* омогућује комуникацију између различитих друштвених наука и хуманистичких дисциплина: социолози користе податке и сазнања о феномену кафане историчара, етнолога, комуниколога, песника, путописаца итд., али и обрнуто: историчари, етнологи, културолози, песници итд., користе или би требало да користе резултате и сазнања до којих долазе социолози и остали истраживачи, у Анри Мандрасовом поимању ове сарадње. Међутим, ова сарадња је резултат и активније и успешније употребе социолошке имагинације у већини прилога овог зборника. Ово је ауторима прилога омогућило што успешније да осветле амбивалентну друштвену улогу институције кафане какву је имала у историји, а има је и у садашњости. Кафана је настала и била, али још увек је истовремено миље дружења и стицања пријатеља, разоноде и доколице и једне врсте катарзе, али и губљења пријатељства, разарања бракава, повећане психичке напетости, појаве различитих облика насиља (од вербалног "препуцавања" преко туче до убистава). Та амбивалентност кафане у односу на индивидуе и њихове група је резултат степена отуђености друштва у чијем амбијенту кафане врше своје економске, социјалне, политичке, културне и вредносне функције. Све ове функције кафане, као и оне "цивилног друштва", "јавне сфере", "модернизације" итд., у појединим прилозима су проучене и интрепретиране на веома задовољавајући начин.

Значајан допринос прилога у зборнику *Кафанологија* састоји се и у примени историјског приступа од настајања првих кафана пре неколико векова па до ових наших транзицијских времена, чиме се омогућује да се јасније сагледају промене

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Примљено	15.06.2011		
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
1	612-339/11		

институције кафане у појединим временским периодима о појединим њеним функцијама и о друштвеном значају.

Са методолошке и епистемолошке гледне тачке, зборник прилога *Кафанологија* представља значајан допринос методолошког утемељења једне посебне научне дисциплине *Кафанологија*. Без разлике да ли ће се ова дисциплина конституисати као интердисциплинарна или као социолошка, она и у овом другом случају мора да садржи три основне оријентације у Нил Смелзеровом поимању: природно-научну, хуманистичку (пored осталог критику друштва) и уметничку.

Као што је познато, за конституисање једне посебне науке неопходно је поред јасно дефинисаног и омеђеног предмета истраживања (у случају кафане) и методолошког утемељења, потребно је развити теорију или теорије о овом феномену. Полазећи од овога, већина прилога зборника *Кафанологија* теоријски су заснована и тиме доприносе теоријском утемељењу ове нове научне дисциплине. Ова констација се може аргументовати полазећи од познатог става да се структура неке друштвене теорије састоји од дефиниција концепата (појмова), формулација хипотеза, разрађених типологија и научних закона (код дедуктивних теорија) или боље рећи "тенденцијских правилности" у смислу Жорж Гурвичеве терминологије.

У већини прилога дефинишу се основни појмови као што су: "кафана", "механа", "хотел", "друштвена институција", "цивилно друштво", "јавност/или јавна сфера", "социјално миље", "хабитус", "менталитет", "функције кафане" (економска, социјална, политичка, културна, традиционална, модернизаторска) итд. Све ове и остале дефиниције појмова изнете у прилозима зборника *Кафанологија* када се умреже или повежу у јединствену мрежу појмова што треба да буде наредни корак, онда настаје или конституише се друштвена теорија у Роберт К. Мертоновом смислу речи. Конституисање целовитије и конзистентније теорије о друштвеном феномену кафане је непоходно из разлога што се ни једна од постојећих класичних теорија (структурални функционализам, теорија конфликта и теорија симболичког интеракционизма) није довољна за објашњење резултата истраживања, нарочито када се комплементарно употребљавају квантитативни и квалитативни методолошки поступци у прикупљању и анализи података. Даље, у појединим прилозима који су теоријски засновани изнето је низ хипотеза као општих искуствених ставова и које представљају структурални део друштвене теорије о кафани. Следећи саставни део једне овакве теорије су *типологије* о кафанама које се износе у појединим прилозима и које се заснивају на различитим критеријумима и индикаторима. На пример, "...оријенталне и западњачке кафане, аутентичне (традиционалне) и мекдонализоване кафане (модерне кафане), престоничке кафане, велеградске кафане, кафане у градовима средње величине и кафане по провинцијским варошицама, кафане познате по газдама и још више по клијентели и њеним културним и политичким идејама и иницијативама и оне које таворе у анонимности, раскошне кафане и сиротињске кафане, безбедне и ризичне кафане" (Сретен Вујовић) или "класичне кафане" и "транзицијске кафане" (Ратко Божвић) итд.

Типологије кафана су значајне и за дубинска теренска истраживања неколико типичних кафана у једном конкретном друштву на основу чега, према познатом америчком етнометодологу Арону Сикурелу, добијени резултати се могу генерализовати. Овом зборнику прилога о кафанологији претходи изврсна монографија (Case study) "Казуј крчмо Церимо" професора др Драгољуба Б. Ђорђевића као типа периферијске кафане; и обе ове студије се допуњују.

У односу на део теорије о тенденцијским правилностима, у једном броју прилога зборника *Кафанологија*, показују се промене у амбијенту, улогама и друштвеном значају феномена кафане у корелацији са значајним друштвеним променама, посебно оних структуралног карактера и друштвених система. Одређене тенденцијске правилности уочене су на основу епирејских истраживања. На пример, у поменутом прилогу Ј. Расела и М. Холшера применом квантитативних и квалитативних методолошких поступака у прикупљању и анализи података у закључку износи се став који се може слободно формулисати као тенденцијска правилност: "Резултати укупно говоре у корист тога да се ни под савременим условима кафански

миљеи и њихови дотични начини понашања нису се у потпуности ослободили традиционалних, специфично класно означених образаца...". Свакако да треба још много истраживања спровести да би се ова и сличне тенденцијске правилности провериле и ушле у фонд теоријског знања о кафани.

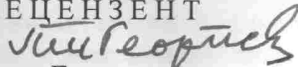
Поред методолошког и теоријског значаја прилога зборника *Кафанологија*, они (прилози) имају и *хеуристичку* вредност. Наиме, у већини прилога се могу наћи подстицајне идеје за будуће истраживаче за избор тема и проблема истраживања, за будуће писце и уметнике који у свој фокус интересовања и стваралаштва по први пут или поновомо могу да ставе проблематику друштвеног феномена кафане. На тај начин, зборник прилога *Кафанологија*, као и студија *Казуј крчмо Церимо*, представљаће незаобилазно штиво за сваког оног који намерава да се лати проучава и "сликања" кафанског начина живота у контексту наведене амбивалентне улоге кафане као друштвене институције и групе.

Скоро сви прилози овог зборника су озбиљно и промишљено писани, опремљени солидном и актуелном литературом, често нудећи интересантне нове увиде у проучавању проблематике кафане како са методолошког и инердисциплинарног тако и са теоријског аспекта. Као такав, овај зборник прилога представља *допринос* у социолошкој литератури и у литератури осталих друштвених наука и хуманистичких дисциплина у Србији, региону и шире.

На основу горенаведеног, слободно и са задовољством предлажем Наставно-научном већу Машинског факултета Универзитета у Нишу рукопис зборника прилога *Кафанологија*, приређивача проф. др Драгољуба Б. Ђорђевића, да *објави* као тематски зборник *водећег националног значаја*, а Министарству просвете и науке да материјално подржи његово публикавање.

Скопље, 08. 06. 2011.

РЕЦЕНЗЕНТ

др Петре Георгиевски, редовни професор Филозофског факултета у Скопљу (у пензији) и активни спољашни сарадник за постдипломске и докторске студије на првом приватном Универзитету ФОН у Скопљу

Институција
Машински факултет
Универзитета у Нишу

Публикација
Кафанологија

Писац
др Драгољуб Б. Ђорђевић,
редовни професор Машинског факултета
Универзитета у Нишу

Рецензент
Др Петко Христов,
доцент Института за етнологију и фолклористику
са Етнографским музејом у Софији и хониорарни доцент
Југозападног Универзитета „Неофит Рилски” у Благоевграду, Бугарска

РЕЦЕНЗИЈА

Одлуком ННВ Машинског факултета у Нишу одређен сам да напишем рецензију рукописа зборника *Кафанологија*, чији је приређивач и писац уводне студије др Драгољуб Б. Ђорђевић, редовни професор, што ми чини част и задовољство.

Зборник, са посебним квантитетом и квалитетом објављених научних чланака, представља значајан принос изучавању свакодневног живота и културе целе југоисточне Европе. У њему је сабрано 45 радова водећих научника из реда балканских и европских земаља – социолога, историчара и етнолога, што је само по себе голем принос социјалним наукама. То пружа могућност да социјални живот буде сагледан из разноврсних углова, који су фокусирани на врх по важности друштвени и културни феномен у нашим земљама – кафану, преокренуту у социјалну институцију. Предложени зборник се уписује у ред оних књига подобних за истраживања у југоисточној Европи, и конкретно – у Србији, и издиже се на један нови, виши ниво.

Рукопис зборника има 550 страница у формату А5, 45 аутентичних радова, богатство документарног материјала и разнообразних анализа кафане као социјалне појаве.

Поред реченог о зборнику, а поштујући узусе конкурса Министарства науке, истичемо још неколико разлога који неизоставно квалификују рукопис за подршку и његов статус као тематског зборника водећег националног значаја:

– његов значај за ред социолошких, историских и културолошких дисциплина у Србији и шире – југоисточној Европи;

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Примљено	20. 06. 2011		
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
1	612-339-1/11		

- његово првенство у смислу утемељавања кафанологије у Србији;
- његов допринос афирмацији културе кафане и Србије у домаћим и међународним релацијама;
- његове аналитичке новости у изградњи типологије кафане као еминентно културне појаве;
- његово тумачење богате искуствене грађе о култури кафане и свакидашњег живота људи Балкана.

Рукопис је у рангу тематског зборника водећег националног значаја. Такође има довољан број страница и аутоцитата. Све наведено ми даје за право да с потпуном академском одговорношћу одлучно подржим *Кафанологију* и препоручим Машинском факултету у Нишу да омогући његово излагање, а Министарству науке да публикацију финансијски потпомогне. Може се очекивати да ће будућа књига бити социолошки и културолошки бестселер.

У Софији,
6. 06. 2011

др Петко Христов

доцент Института за етнологију и фолклористику
са Етнографским музејом – БАН у Софији
и хонорарни доцент Југозападног Университета
„Неофит Рилски” у Благоевграду, Бугарска